

MAGYARSÁGTUDOMÁNYI FORRÁSKÖZLEMÉNYEK

LYMBUS 2016

Tartalom

- 7 FARKAS FLÓRA
Leonhard Huntpichler: *Epistola ad Dionysium cardinalem ac archiepiscopum Strigoniensem*
- 29 SZILÁGYI EMŐKE RITA
Oláh Miklós levele Lady Lisle-hez, Boleyn Anna udvarhölgyéhez
- 37 DOMOKOS GYÖRGY–MÁTYUS NORBERT
Antonio Mazza és Buda ostromáról írott jelentése
- 77 PALOTÁS GYÖRGY
Moderni temporis oratio ad Deum.
Verancsics Mihály 1566-os (?) törökellenes imádsága
- 83 HÁMORI NAGY ZSUZSANNA
Források Bethlen Gábor két francia diplomatájáról és uralkodása utolsó éveiről (1626–1633)
- 113 JENEY-TÓTH ANNAMÁRIA
Kolozsvár adózása az 1630-as években
- 163 BUBRYÁK ORSOLYA
Nyáry Krisztina hozománya. Források az Esterházy-kincstár kialakulásához
- 191 BUJTÁS LÁSZLÓ ZSIGMOND
Gyulai Ferenc és Donáth János bécsi követjárása – Újabb adalékok Apafi Mihály holland kapcsolataihoz (1687)
- 239 JANKOVICS JÓZSEF
Bethlen Miklós levelei Ferdinand Bonaventura Harrachnak, I. Lipótnak és ismeretlennek (1699–1703)
- 259 NAGY ANDOR
Thököly Imre epitáfiumai Joseph Trausch kéziratgyűjteményében

- 265 ZVARA EDINA
Trenk Frigyes magyar nyelvű kiadatlan politikai röpirata
- 283 VADERNA GÁBOR
Gróf Dessewffy József a sajtószabadságról és a cenzúráról
- 319 LIPTHAY ENDRE
Gróf Mikó Imre és felesége, Rhédey Mária grófnő levelezése
1848-ból
- 343 RÓZSAFALVI ZSUZSANNA
Schöpflin Aladár levelei Dutka Ákosnak
- 351 HAMERLI PETRA
Adalékok Rothermere revíziós kampányának fogadtatásához:
a sajtómágnás és Eduard Beneš levélváltása olasz szemmel
- 367 BUZA JÁNOS
Berlász Jenő gyászbeszéde dr. Kováts Ferenc egyetemi tanár
ravatalánál (Elhangzott 1956. november 13-án a Farkasréti
temetőben)
- 371 GILÁNYI MAGDOLNA
„Álmomban Mindszenty bíboros ténykedett...
én is ott voltam.” Bőle Kornél O. P. 1956-os naplója
- 387 SIMON ZSUZSANNA
Vita Az ember tragédiája falanszter-jelenetéről
az MTA Irodalomtörténeti Intézetében
- 429 K. LENGYEL ZSOLT
Műhelynapló egy bajorországi magyar hagyatékárban

Szilágyi Emőke Rita*

Oláh Miklós levele Lady Lisle-hez, Boleyn Anna udvarhölgyéhez

Oláh Miklós összes leveleinek kiadását nem csupán a korpusz szétszóródottsága nehezíti, hanem gyakran még a nyomtatott kézirati katalógus – már amennyiben létezik ilyen – sincs maradéktalanul a kutató segítségére, amint az az alábbiakból kiderül. A későbbi főpap és kancellár brüsszeli levelezésének javát (1527–1539) maga rendezte *Epistole familiares* címmel egy kötetbe, majd az összeválogatott missziliseket saját kezűleg emendálta, esetenként cenzúrázta.¹ Fájdalom, a kötet roppant hiányos, aminek nem csupán az öncenzúra az oka, hanem elsősorban nyilvánvalóan az a körülmény, hogy Oláh nem őrizte meg minden levelét vagy levélvázlatát. A készülő kritikai kiadás nem csupán a *Leveleskönyvet* látja el apparátussal és jegyzetekkel, hanem lehetőség szerint megpróbálja a többi, eddig kiadatlan levelet is közreadni; e gyűjtőmunkának egyik új felfedezését ismerteti e tanulmány.

Egy készülő levelezés-kiadás és életmű-feltárás munkálatainak természetesen előbb-utóbb fel kell tudnia mutatni egy itineráriumot a szerző munkái, illetve külső források nyomán. A most rendelkezésre álló adatok alapján igen változatos képet kapunk: olykor napra pontosan dokumentálható, mikor merre járt szerzőnk, máskor eltelnek hetek, hónapok, évek (!) úgy, hogy még csak nagyjából sem tudunk semmi biztosat. Különösen kevés darab maradt fent Oláhtól az 1534-es évtől kezdődően: a *Leveleskönyv* ebből az intervallumból származó darabjait túlnyomórészt hozzá írt misszilisek alkotják. Az általa írt levelek hiánya felvet egy igen fontos kérdést: bár a tartalmuk számos esetben kikövetkeztethető a válaszlevelekből, azt azonban nem lehetséges megállapítani, hová keltezhetők Oláh levelei, merre tartózkodott épp a levélírás idején. 1534. augusztus 1-jén még Brüsszelből írt Cornelius Scepperusnak, ám nem sokkal ezután elhagyhatta rezidenciáját, mert e hónap 17-én már Gentből (Gandanum) keltezte küldeményét Szalay János pozsonyi comesnek. Legközelebb október 11-én adott magáról életjelet: ekkor ismét a császári tanácsadónak, Cornelius Scepperusnak címezte írását, immár Arrasból (Atrebatum), majd 1535. január 10-én már ismét Brüsszelből jelentkezett. Hogy augusztus és október között merre járt és mit csinált, mind ez idáig teljesen vakfolt volt a kutatás számára.

---

* A szerző az MTA BTK Irodalomtudományi Intézet posztdoktori ösztöndíjas tudományos munkatársa. A tanulmány az MTA Prémium Posztdoktori Kutatói Program keretében, illetve az MTA BTK Irodalomtudományi Intézet mobilitási támogatásával készült. Ezúton szeretnék köszönetet mondani Péterfi Bencének és Vince Máténak szíves segítségükért és tanácsaikért.

¹ A korpuszról és annak cenzúrázásáról l. SZILÁGYI, 2014 és SZILÁGYI, 2015.

A londoni British Library Cottonian gyűjteménye számos magyar vonatkozású kéziratot őriz, amint erre már 1838-ban felhívta a figyelmet a Magyar Tudós Társaság szerkesztősége a társaság évkönyvének hasábjain.² Aztán a legutóbb e kollekció egyik kötetéből adta közre Brodarics néhány levelét Kasza Péter, illetve innen került közlésre jó néhány jelentés- és levélrészlet (magyar fordításban), melyek a mohácsi vész részleteit taglalták.³ Ugyanezen gyűjtemény Galba B X jelzetű kötete az 1802-ben készült nyomtatott kézirati katalógus szerint⁴ Brodarics barátjának, Oláh Miklósnak tartalmazza egy misszilisét, melyet Oláh a magyar király (!) titkáráként írt Mária királynénak (!). A Magyar Tudós Társaság Évkönyvének leírása természetesen az 1802-es katalógust követi, így átveszi annak tévedéseit.⁵ Mivel azonban Oláh 1534-ben éppenséggel nem a magyar király, hanem az özvegy magyar királyné titkára volt, s a katalógus már Brodarics esetében is számos pontatlanságot tartalmazott, érdemesnek tűnt az adatokat ellenőrizni és a kéziratot autopsziával megvizsgálni.

A kötetet időközben restaurálták és ennek következtében a foliószámozás megváltozott. A kéziratot tartalmazó kötet vegyes (elsősorban latin és francia) nyelvű gyűjtemény, 1530–1540-es évekbeli missziliseket és leiratokat tartalmaz, melyek valamiképpen kapcsolódnak VIII. Henrik hivatalos levelezéséhez; ennek köszönhetően került 1883-ban az angol történészek látókörébe, akik már helyesen adták meg Oláh címét és a címzett személyét is:⁶ Oláh ugyanis Mária titkáráként írta a levelet és nem saját úrnőjének, hanem Lady Lisle-nek, Calais úrnőjének címezte azt.

Lady Lisle nevét a magyar olvasó elsősorban Mary Elisabeth Braddon (1835–1915) regényének címadó szereplőjeként ismerheti, melyet Balázs Sándor *A megtört eskü* címmel fordított magyar nyelvre. Lady Lisle, azaz született Honor Grenville (1493k.–1566) nemesi családból származott, s első házasságából – melyet az akkor már nem éppen ifjú Sir John Bassettel kötött – hét gyermeke született.⁷ Megözvegyülvén (1528) újraházasodott, ezúttal Arthur Plantagenetnek (†1542), VI. Eduárd törvénytelen fiának lett a felesége.⁸ 1532-ben Boleyn Anna udvarhölgyeként utazott Calais-ba férjével, aki nem sokkal később már nem csupán Lisle vikomtja, hanem Calais ura is lett. A Lisle házaspár egészen 1540-ig Calais-ban élt, amikor is a férjet árulás vádjával letartóztatták és visszarendelték Angliába.

² A londoni hungarika kéziratokról l. *A M. T. Társaság évkönyvei*, 1838, 65–75.

³ BL, Cottonian Library, Vespasian F I-ből: BRODERICUS, 2012, Ep. 69., Ep. 141., Ep. 212., Ep. 237; A Cotton MS Galba és Vitellius kéziratokból l. FARKAS–SZEBELÉDI–VARGA, 2016, 185–186, 189, 191, 193, 195.

⁴ *A Catalogue* 1802, 270: „23. N. Olahus (Sec' to the K. of Hungary; professing his duty and gratitude for kind treatment. (Orig. Lat.) S. Audomar, Sept. 25, 1534.”

⁵ „74. Oláh Miklós Mária magyar királynéhoz, szíves fogadtatását tisztelve köszöni. dd. Audemar Sept. 25. 1534. Ered. lat. ugyanott fol. 47. b.” *A M. T. Társaság*, 1838, 70.

⁶ *Letters and Papers* 1883, 462: „1190. Nicolaus Olahus, Secretary to the Queen of Hungary, to Lady Lisle. Thanks for her husband's entertaining him at breakfast. Has commended her to the Queen; as she desired, who received it graciously. St. Omer, 25 Sept. 1534. Signed. Lat. p. 1. Add.”

⁷ Lady Lisle életéről bővebben l. GRUMMITT, 2008.

⁸ Őt egyébként Shakespeare is említi *János király* című királydrámájában.

Lady Lisle-nek Mária királynéval vagy Oláh Miklóssal való kapcsolatáról eddig nem volt tudomása a kutatásnak, a mellékletben közölt levél azonban bizonyítja – ha nem is személyes, de valamiféle – ismeretségük meglétét.⁹ A Lisle házaspár levelezésében számos olyan levelet találni, melyben Máriát megemlítik, de se címzettként, se feladóként nem jelenik meg a kiadás hasábjain.¹⁰

A levélre rátérve talán az egyik leglényegesebb kérdés, mi járatban tartózkodott Oláh 1534 őszén Saint-Omerben (S. Audomar), mely akkoriban a Habsburg Németalföldre tartozott. Az írásból kiderül, hogy Oláh Arthur Plantagenettel reggelizett nemrégiben („nuper”), s ez kétféleképpen volt lehetséges: Lord Lisle vagy Calais-ban látta vendégül magánál Oláht, vagy Saint-Omerben találkoztak. Bárhogya történt is, az bizonyos, hogy Oláh nem sokat tartózkodott egy helyen: a levelek keltezése alapján úton volt Arras felé, s minden bizonnyal legkésőbb Saint-Omerben már újra úrnője, Mária kíséretében találjuk („cum ad suam maiestatem reuersus sum”). A levél célja elsősorban tájékoztatni Lady Lisle-t, hogy eleget tett az ő és férje kérésének, tudniillik Máriának a figyelmébe ajánlotta a Lisle házaspár szolgálatait, aki pedig – mivel mindenkiel szemben, akiről úgy tudja, hogy felé készségesnek mutatkozik, jóindulattal él – örömmel hallgatta végig az ajánlást. Oláh ezután még egyszer kiemeli, hogy csak azért tartja fontosnak ezt közölni, hogy szemléltesse, ő bizony nem felejtí el a rábízott feladatokat. Ennyi információ alapján a levélnek egyszerű fatikus funkciója van, nem tarthatna számot különösebb érdeklődésre; léte mégis érdekes kérdést vet fel, ti. semmi sem magyarázza meg Oláh és Mária utazásának, illetve ismeretségi körük bővítésének okát.

Az alábbi forrásközlés kontextualizálását segítő adalékok után keresgélve találtam rá egy levélre a már említett Lisle-levelezésben, melyből kiderül, mi járatban volt Mária és Oláh 1534 őszén a fent említett helyeken. Jean Carondelet (1469–1544), Palermo érseke 1534. október 27-én Valenciennes-ből kelt levelében azt írja Lord Lisle-nek, hogy körülbelül kilenc napja (tehát október 18–19. körül) John Hacket angol követ Mária királyné társaságában volt, mikor a követ megbetegedett és Douai (Douay) városába szállították, ahol már a legjobb orvos sem tudott rajta segíteni és elhunyt.¹¹ Ez az eset pár nappal az után történhetett, miután Oláh Scepperusnak október 11-én beszámolt az új fejleményekről és levelét azzal zárta, hogy ezután Máriával Valenciennes-be (Valencenae) mennek, majd Henegouwn (Hannonia) át térnek vissza Brüsszelbe. A *Leveleskönyv*ben Oláh se a korábbi, se a későbbi levelekben nem említi azonban az időközben elhunyt követet, aki pedig nem volt ismeretlen a magyar uralkodó és udvara számára. A rejtély kulcsa minden bizonnyal a váratlanul elhunyt angol követ, John Hacket szemé-

⁹ Máriához bővebben l. RÉTHELYI – FUCHS, 2007.

¹⁰ Ráadásul ezek közül mindegyik feladója vagy címzettje nem is Lady Lisle, hanem a férje, Lord Lisle! Csak említés szintjén: Jenins Sohier Losd Lisle-nek, 1533. december 9. = BYRNE, 1981, Vol., 1., 663–64; Jean Carondelet, Palermo érseke Lord Lisle-nek, 1534. október 27. = *Uo.*, vol. 2, 285–286; Lord Lisle [Richard?] Cromwellnek, 1534. március 24. = *Uo.*, vol. 3., 312–314; Eustace Chapuys Lord Lisle-nek, 1536. december 6. = *Uo.*, vol. 3., 541–542; Lord Lisle Cromwellnek, 1536. március 16. In: *Uo.*, vol. 3., 295–296, stb.

¹¹ Jean Carondelet, Palermo érseke Lord Lisle-nek, 1534. október 27. = *Uo.*, vol. 2, 285–286.

lyében keresendő. John Hacket volt ugyanis az a követ, aki a mohácsi csata után megpróbált közvetíteni az angol és a magyar udvarok közt, hogy miképpen tudnának az angolok pénzt küldeni Magyarország megsegítésére. A nagy felindulást minden bizonynyal Sir Brian Tuke, Henrik kancellárja okozta, aki azt állította, hogy ha Lajosnak több pénz áll volna rendelkezésére, el tudta volna hárítani a török veszélyt.¹² Valószínűsíthető, hogy Mária és Hacket titkos tárgyalásokat folytattak – talán a török elleni háború és Magyarország felszabadítása érdekében, vagy Németalföld megsegítésére –, azonban e konzíliumok az angol követ hirtelen jobblétre szenderülése miatt megakadtak. A tárgyalásokon feltehetően részt vett Lord Lisle is, akár házigazdaként, de közvetítőként mindenképpen, így már érthetővé válik Mária, Oláh és Lady Lisle ismeretsége is.

A most közölt szöveg bár jó kétszáz esztendeje ismert a kutatás számára, mind ez idáig azonban nem jelent meg nyomtatásban. Jóllehet a Lisle házaspár leveleit hatkötetes monumentális kiadásban adta közre 1981-ben Muriel St. Clare Byrne, a Tudor-korszak neves kutatója, a gyűjteményből azonban valamiképpen kimaradt ez a levél. Jelen forrásközlés betűhív, csupán a központozásban, valamint a kis- és nagybetűk használatában lett modernizálva a szöveg, illetve a megszólítások és címek csak abban az esetben kezdődnek nagybetűvel, ha azok a levél címzettjére vonatkoznak, pl. *Dominatio Vestra*.¹³

Forrás

Oláh Miklós levele Lady Lisle-nek

London, British Library, Cotton MS Galba B X, 50rv¹⁴

Scriptor írása (ismeretlen),

Oláh csupán szignózta, eredeti misszilis

(50r) Illustri dominae n[obili] coniugi charissimae illustris domini Lj[ul]l¹⁵ debitis gubernatoris et supremi praefecti oppidi Cales serenissimi Angliae regis consiliarj etc. dominae mihi obseruandissimae.

(50v)¹⁶ Illustris Domina, D[omina] obseruandissima, seruitiorum meorum commendationem! De humanitate, beneuolentia, et vultu benigno, quo illustris dominus meus dominus maritus D[ominionis] Vestrae Illustris me nuper in prandio accipere dignatum fuit, habeo eidem gratias cumulas. Quod, si quando dabitur occasio, mihi que mandauerit, omnibus meis obsequijs, tam ab illustri domino Mariae dominae vestrae, quam ab eadem promereri curabo. Mandauerat praeterea mihi

¹² BOTLIK, 2007, különösen 126–137. Hacket követi írásait történetesen a fent nevezett Cottonian gyűjtemény Galba B IX jelzetű kézírata őrizte meg.

¹³ Vö. BRODERICUS, 2012, 24.

¹⁴ A régi számozás szerint fol. 47b. A kötet egésze restaurálva lett, a lapszékelt feltöltve.

¹⁵ Lisle őrgórfja, Arthur Plantagenet (†1542), Calais kormányzója 1533–1540.

¹⁶ A lapszéken másik kéz margináliája: „Sept Audiomar Olahus secretarius reginae Hungariae”.

D[ominatio] Vestra Illustris, vt serenissimae maiestati reginali Hungariae et Bohemiae etc. ac gubernatrici locumque tenenti sacrae caesareae maiestatis in Gallia Belgica etc. dominae meae clementissimae obsequia commendarem. Id ego mox, cum ad suam maiestatem reuersus sum, feci diligenter. Maiestas sua, vt erga omnes, quos in se scit esse propensos, vtitur omni beneuolentia. Ita D[ominatio] Vestrae Illustris commendationem grato animo audiuit, et suam beneuolentiam ac clementiam vicissim obtulit. Haec igitur volui D[ominationis] Vestrae Illustri litteris significare, ne me mandati sui immemorem esse putaret. Quae si etiam alius aliquid mihi mandauerit, pro meo honore et posse libenter sum exequuturus. Illustrem D[ominationem] Vestram feliciter valere opto. Quae velit seruitia mea domino et marito suo charissimo vnice commendare. Ex S. Audomaro XXV Septembris anno MDXXXIII.

E[iusdem] D[ominationis] V[est]rę seruitor

Nicolaus Olahus
secre[tarius] et consiliar[ius] r[egina]lis m[aiestatis]

Rövidítések és irodalomjegyzék

A Catalogue

1802

A Catalogue of the Manuscripts in the Cottonian Library deposited in the British Museum, 1802.

A M. T. Társaság évkönyvei

1838

A M. T. Társaság évkönyvei 1834–1836, III. kötet, Buda, 1838.

BOTLIK

2007

Richárd BOTLIK: *Henry VIII and the New Hungarian Political Élite in 1526–1527 (The Anglo-Hungarian Relationship after the Battle of Mohács)*. In: *Publicationes Universitatis Miskolciensis, Sectio Philosophica*, Tomus XII, Fasc. 2, 2007, 123–145.

BRODERICUS

2012

Stephanus BRODERICUS: *Epistulae*. Ed. Petrus KASZA. Budapest, 2012 (BSMRAe, Series nova, XVI).

BYRNE

1981

Muriel St. Clare BYRNE: *The Lisle Letters*. 6 Vols., Chicago, 1981.

FARKAS–SZEBELÉDI–VARGA

2016

„Nekünk mégis Mohács kell...”: *II. Lajos király rejtélyes halála és különböző temetései*. Szerk. FARKAS Gábor Farkas, SZEBELÉDI Zsolt, VARGA Bernadett, Budapest, 2016.

GRUMMITT

2008

David GRUMMITT, *Arthur Plantagenet* In: *Oxford Dictionary of National Biography*, <http://www.oxforddnb.com/view/article/22355/68073> [2016. 08. 10.]

IPOLYI

1875

Oláh Miklós levelezése, közli IPOLYI Arnold, Budapest, 1875.

Letters and Papers

1883

Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII. Volume 7, 1534. Originally published by Her Majesty's Stationery Office, London, 1883.

RÉTHELYI–FUCHS

2007

Maria von Ungarn (1505–1558): Eine Renaissance-fürstin. Hrsg. von Orsolya RÉTHELYI und Martina

FUCHS, Münster, Aschendorff Verlag, 2007 (Geschichte in der Epoche Karls V.; 8).

SZILÁGYI
2014

SZILÁGYI Emőke Rita, *Oláh Miklós epitaphiuma Brodaries István halálára*. In: *Lymbus – Magyarástudományi forrásközlemények*, 11 (2014), 7–16.

SZILÁGYI
2015

SZILÁGYI Emőke Rita: *Oláh Miklós mint szerkesztő: Szerkesztési eljárások és cenzúra-típusok az Epistolae familiaresban*. In: *Stephanus noster: Tanulmányok Bartók István 60. születésnapjára*. Szerk. JANKOVICS József, JANKOVITS László, SZILÁGYI Emőke Rita, ZÁSZKALICZKY Márton, Budapest, 2015, 81–86.